

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Бабенко Т.С.

студентка,

Науковий керівник: Михайленко О.В.

доцент, кандидат економічних наук,

Національний університет харчових технологій

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Теорія та практика в сфері економічних дисциплін має ґрунтовні здобутки, які варто удосконалювати і доповнювати. Серед важливих та актуальних проблем, в контексті підвищення рівня економічного розвитку, відводиться питання дебіторської заборгованості на підприємствах України. Порушення розрахункових взаємовідносин на підприємстві призводить до непередбаченого перерозподілу оборотних коштів, що негативно позначається на фінансовій і виробничій діяльності підприємства. Виникнення заборгованості, відсутність у підприємств платіжних коштів для її погашення вимагає високоефективного управління всіма ресурсами цих господарюючих суб'єктів. В сучасних умовах необхідне вірне відображення, аналіз та аудит розрахунків із дебіторами, що дозволить раціонально використовувати фінансові ресурси підприємства і в національній економіці в цілому.

Вагомий внесок у дослідження та розвиток бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з дебіторами зробили: М. Білуха, М. Білик, Ф. Бутинець, В. Гавриленко, С. Голов, Л. Городянська, А. Герасимович, В. Казмирчук, Л. Кіндрацька, Д. Костюка, Л. Нападовська, Г. Нашкерська, А. Озеран, О. Петрик, В. Сопко, Н. Ткаченко та інші.

Проте незважаючи на великий спектр проведених досліджень та значні науково-практичні напрацювання, на сьогодні лишається низка питань у сфері організації обліку та аудиту розрахунків з дебіторами, які потребують подальших досліджень.

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця.

Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.

Згідно зі стандартами бухгалтерського обліку, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи. За даними

бухгалтерського обліку можна визначити суму заборгованості на будь-яку дату, але звичайно така сума визначається на дату балансу.

Зазвичай економічна вигода від дебіторської заборгованості виражається в тому, що підприємство в результаті її погашення розраховує рано чи пізно отримати грошові кошти або їх еквіваленти. Відповідно дебіторську заборгованість можна визнати активом тільки тоді, коли існує ймовірність її погашення боржником. Якщо такої ймовірності немає, суму дебіторської заборгованості слід списати. Якщо заборгованість неможливо правильно оцінити, тобто визначити її суму, вона не може бути визнана активом і не повинна відображатися в балансі.

Таким чином, дебіторську заборгованість можна визначити як оборотний актив підприємства, який виникає в його збутової діяльності і характеризує взаємовідносини контрагентів з оплати вартості отриманого товару (роботи, послуги).

Робота з дебіторською заборгованістю, тобто процес управління нею, є важливим моментом у діяльності будь-якого підприємства і вимагає пильної уваги керівників і менеджерів.

Визначення підходів до управління дебіторською заборгованістю, етапів і методів – проблема, яка не має однозначного рішення, залежить від специфіки діяльності підприємства та особистих якостей керівництва.

Методологію обліку, основні поняття та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає П (С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Згідно П (С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена [1, с. 276].

Дебіторська заборгованість за розрахунками володіє економічною та юридичною природою – з однієї сторони це актив, а з іншої – вимога підприємства до контрагентів. Ми виділили такі структурні елементи дебіторської заборгованості за розрахунками, як заборгованість покупців, постачальників, бюджету та державних органів, пов'язаних сторін, за нарахованими доходами, а також інші види дебіторської заборгованості за розрахунками.

Відповідно до П (С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» поділяється на довгострокову і поточну. Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та /або їх еквівалентів, що підлягають отриманню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визначається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді її нарахування.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. При цьому слід розуміти, що при віднесенні заборгованості до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

Дебіторська заборгованість поділяється на:

- безнадійну
- сумнівну
- дійсну.

Залежно від виникнення дебіторська заборгованість поділяється на:

- дебіторську заборгованість за роботи, товари, послуги;
- векселі отримані;
- дебіторську заборгованість за розрахунками;
- іншу поточну дебіторську заборгованість.

До довгострокової дебіторської заборгованості відносять:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- надання позик іншим підприємствам;
- надання позик фізичним особам;
- заборгованість, що виникає при надзвичайних подіях – пожежі, повені, крадіжці тощо [2, с. 624].

Достовірна оцінка довгострокової дебіторської заборгованості має суттєвий вплив на правильне відображення інформації в облікових регістрах і звітності. Важливу роль при цьому відіграє принцип обачності, який передбачає застосування в бухгалтерському обліку таких методів оцінки дебіторської заборгованості, які будуть запобігати завищенню оцінки активів.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Для обліку довгострокової дебіторської заборгованості планом рахунків передбачений рахунок 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість».

Рахунок 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість» – активний, балансовий, призначений для обліку господарських процесів, довгострокової дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб.

По дебету цього рахунку відображається виникнення (збільшення) довгострокової дебіторської заборгованості, по кредиту – її погашення (списання) або переведення до складу поточної.

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення. Регістром аналітичного обліку розрахунків з дебіторами є реєстр дебіторів, а синтетичного – журнал-ордер 3. Сальдо по цьому рахунку відображається у розділі II активу балансу [3, с. 56].

За наявності конкуренції як невід’ємного елементу ринкової економіки та труднощів у реалізації і збуті продукції підприємства продають її, використовуючи послідовну форму оплати. При цьому у них з’являється

дебіторська заборгованість, яка є важливою складовою обігового капіталу. Аналізуючи поточні активи, особливу увагу необхідно звернути на вивчення динаміки, складу, структури, причин, строків існування і давності створення дебіторської заборгованості.

Слід наголосити, що стан розрахункової дисципліни характеризується наявністю дебіторської заборгованості і має суттєвий вплив на стійкість фінансового стану підприємства.

Недотримання договірної і розрахункової дисципліни, несвоєчасне пред'явлення претензій по боргах, які виникають, призводять до значного росту невиправданої дебіторської заборгованості, отже, до нестабільності фінансового стану підприємства. Необхідно розрізняти нормальну і прострочену заборгованість.

Наявність простроченої заборгованості призводить до створення фінансових труднощів, нестачі фінансових ресурсів, необхідних для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, відсутності грошових коштів та інше. На фінансовий стан підприємства негативно впливає збільшення дебіторської заборгованості, тому підприємство має бути зацікавлене в скороченні термінів погашення платежів [4, с. 31].

Облік дебіторської заборгованості регулюється нормативно-правовою базою. При правильному визначенні дебіторської заборгованості в українській практиці, розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

Необхідно відзначити, що облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – П (С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», положення якого в певній мірі відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів./ За ред. Ф. Ф. Бутинця; 2-ге вид., перероб і доп. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 726 с.
2. Казмирчук В. Сомнительная и безнадежная задолженность // Справочник экономиста. – 2012. – № 11. – С. 56-61.
3. Нашкерская Г. Особенности признания и оценки текущей дебиторской задолженности за продукцию, товары, работы и услуги. // Бухгалтерский учёт и аудит. – 2009. – № 11. – С. 31-37.
4. Хендріксон Є. С. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] / Є. С. Хендріксон, М. Ф. Ван Брен. – М.: Фінанси і статистика. – 2009. – 576 с.